

การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

(ปรับปรุงล่าสุด วันที่ 28 สิงหาคม 2551)

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ

(หากประสงค์จะได้รับเอกสารหรือข้อมูลทั้งหมดนี้ในรูปแบบของ Microsoft Word
ที่นำไปปรับแต่งแก้ไขได้สะดวก โปรดส่งอีเมลมาying newemail2556@gmail.com
จะจัดส่งให้ฟรีทันทีที่ได้รับอีเมล หรือภายใน 3 วัน)

นับแต่ขึ้นไป เป็นที่น่ายินดีที่ ชุมชนไทยทุกระดับและทุกวงการจะกล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) กันอย่างกว้างขวางและมากมาย คำนี้อาจเข้ามาแทนที่เศรษฐกิจแบบค้าขาย (Trade Economy) เศรษฐกิจที่เน้นความเจริญเติบโต (Growth Economy) และเศรษฐกิจยิ่งมามากยิ่งดี (More and More Economy) บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการพิจารณาศึกษา “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” หรืออาจเรียกว่า “หลักหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” แต่ในที่นี้ขอเรียกว่า “การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” ผู้เขียนได้รวบรวมและนำเสนอเอกสารที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาเสนอไว้ โดยครอบคลุม 4 หัวข้อ ได้แก่ (1) ความหมายของการบริหารจัดการ (2) ความสำคัญ ความเป็นมา และความหมาย (3) หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน และ (4) บทสรุป

1. ความหมายของการบริหารจัดการ

แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่บุคลากรและหน่วยงานภาครัฐนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและการกินอยู่แต่เพียงพอดีให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ อาจเรียกว่า การพัฒนา (development) การบริหาร (administration) การจัดการ (management) หรือการบริหารจัดการ (management administration) ก็ได้ ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของประเทศ ยุคสมัย และผู้นำรัฐบาล เช่น ในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ให้ความสำคัญกับคำว่า “การพัฒนา” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาชนบท อีกทั้งในสมัยนั้นได้มีการจัดแบ่งประเทศทั้งหลายในโลกออกเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลัง

พัฒนา โดยไทยถูกจัดเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาประเทศหนึ่ง ขณะที่สมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ได้นำคำว่า “การบริหารจัดการ” มาใช้ โดยส่วนหนึ่งนำมาจาก แนวคิดผู้บริหารสูงสุด (Chief Executive Officer) หรือ ซีอีโอ (CEO) ของภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจ มาปรับใช้ในภาครัฐหรือในวงราชการ โดยมุ่งหวังให้การบริหารราชการเกิดความรวดเร็ว ลดขั้นตอน และลดพิธีการที่ไม่จำเป็น รวมทั้งจูงใจด้วยการให้รางวัลตอบแทน เป็นต้น

เพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจการจัดการมากขึ้น จึงขอทำความเข้าใจคำว่า การจัดการ และการบริหารจัดการ มาแสดงไว้ด้วย เช่น

1.1 สมพงษ์ เกษมสิน ในปี พ.ศ. 2523 กล่าวไว้ว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้

1.2 แฮร์โรลด์ คูนต์ซ์ (Harold Koontz) ในปี พ.ศ. 2543 ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการนั้น²

1.3 ธงชัย สันติวงษ์ ในปี พ.ศ. 2543 กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

1.3.1 ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ

1.3.2 ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

1.3.3 ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน³

1.4 วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ในปี พ.ศ. 2545 มีความเห็นว่า การบริหารจัดการในฐานะที่เป็นกระบวนการ หรือกระบวนการบริหารจัดการ เกิดได้จากหลายแนวคิด เช่น โปสคอร์ด (POSDCoRB) เกิดจากแนวคิดของ ลูเทอร์ กุลลิค (Luther Gulick) และ ลินดอล เออร์วิค (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหารจัดการ 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดการคน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารจัดการตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การ

¹ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 5.

² Harold Koontz อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, *ibid.*, หน้า 6.

³ ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2543), หน้า 21-22.

วางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC)⁴

1.5 วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ในปี พ.ศ. 2548 กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ หนึ่ง ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ สอง มีกระบวนการบริหารงานหรือกระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การลงมือปฏิบัติงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ สาม มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน⁵

จากความหมายของคำต่าง ๆ ข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่า โดยทั่วไป คำว่า การบริหาร การจัดการ และการบริหารจัดการ มีความหมายใกล้เคียงกันและอาจนำมาใช้แทนกันได้ คำว่า การบริหาร ส่วนใหญ่ใช้ในภาครัฐหรือหน่วยงานภาครัฐ ขณะที่คำว่า การจัดการ นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) โดยผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ (by product) เช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะทั้งหลาย (public services) แก่ประชาชน

สำหรับในที่นี้ ใช้ คำว่า การบริหารจัดการ ซึ่งหมายถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของบุคลากรและหน่วยงานทุกภาค ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน

⁴วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, 2545), หน้า 39.

⁵วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 5.

ภาคธุรกิจ ภาคที่ไม่สังกัดภาครัฐ และภาคประชาชน นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความสุขความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชนและประเทศชาติด้วย คำว่าการบริหารจัดการนั้นอาจมองในลักษณะที่เป็น “กระบวนการ” ซึ่งหมายถึง การมีขั้นตอนในการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบก็ได้ กล่าวคือ หากการดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานนั้น เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การจัดการนโยบาย (Policy) (2) การจัดการอำนาจหน้าที่ (Authority) (3) การจัดการคุณธรรม (Morality) (4) การจัดการที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (5) การวางแผน (Planning) (6) การจัดองค์การ (Organizing) (7) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (8) การอำนวยการ (Directing) (9) การประสานงาน (Coordinating) (10) การรายงาน (Reporting) และ (11) การงบประมาณ (Budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหารจัดการ” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการ” ที่เรียกว่า แพมส์-โพสคอร์บ (PAMS-POSDCoRB)⁶ แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายของการบริหารจัดการด้วย อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ หากการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของบุคลากรและหน่วยงานทุกภาคที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) คน (Man) (2) เงิน (Money) (3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การจัดการทั่วไป (Management) และ (5) คุณธรรม (Morality) เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการ” ที่เรียกว่า 5M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายของการบริหารจัดการได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) และการจัดการทั่วไป (Management) และ 5ป ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และ ประชาสัมพันธ์

การให้ความหมายตามตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหารจัดการ คือ “กระบวนการบริหารจัดการ” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการ” มาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่าบริหารจัดการเช่นนี้ครอบคลุม เนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการได้ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย

---

⁶ วัชร วัชรนิภาวรรณ, หลักรัฐประศาสนศาสตร์ : แนวคิดและกระบวนการ (กรุงเทพมหานคร : ธรรมมลพิมพ์, 2549), หน้า 22-23.

2. ความสำคัญ ความเป็นมา และความหมาย

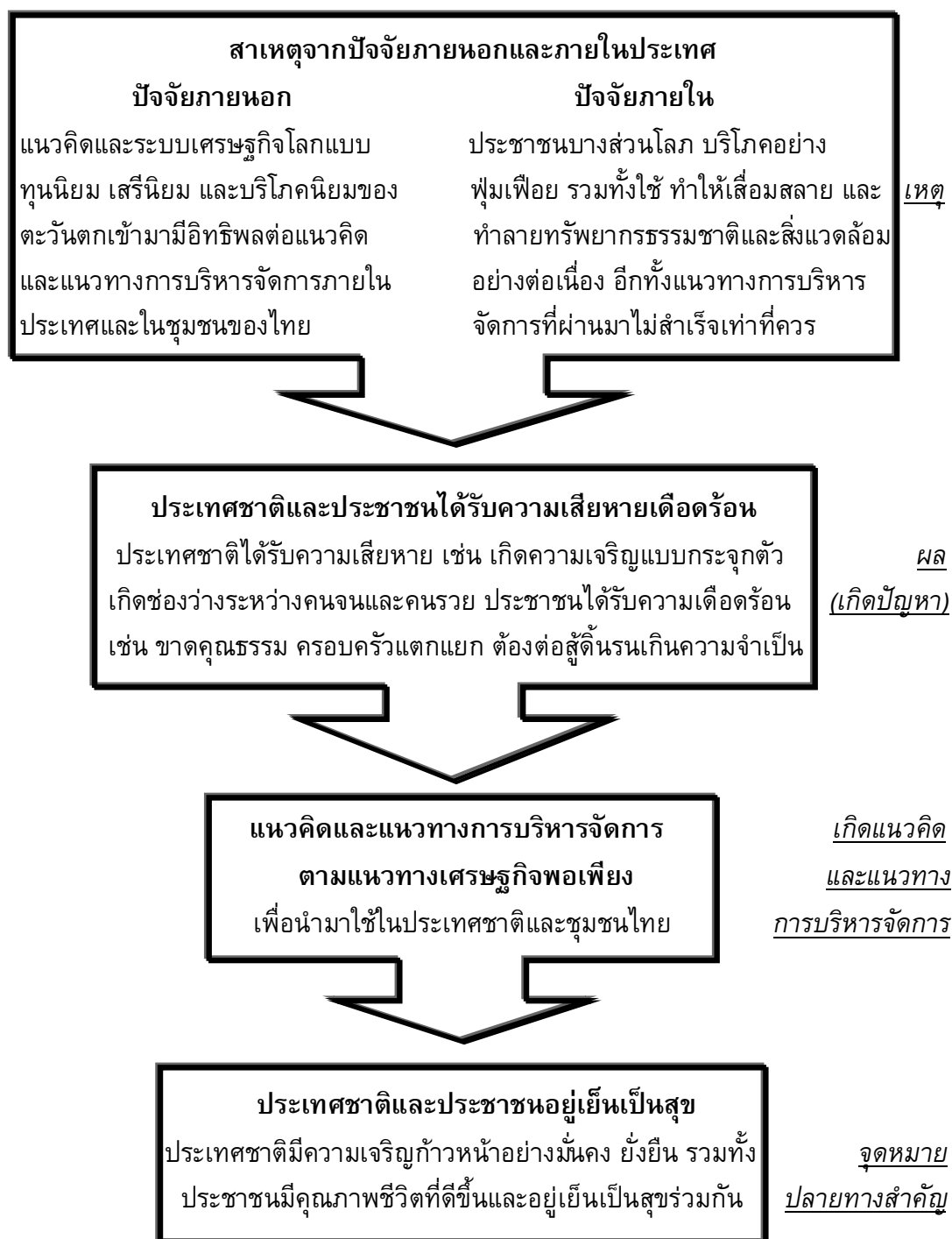
แนวคิดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนมีความสำคัญ สืบเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกประเทศของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจโลกของประเทศทางตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา ที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เสรีนิยม หรือบริโภคนิยม ที่ให้ความสำคัญกับวัตถุ เงินตรา ประสิทธิภาพ กำไร ความรวดเร็ว การต่อสู้แข่งขัน ผลประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเน้นความเจริญก้าวหน้า การขยายตลาด และการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้น ๆ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิด แนวทางการพัฒนา และแนวทางการบริหารจัดการภายในประเทศและในชุมชนของไทยที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น ในปี 2517 ช่วงกลางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) และในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 ขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวในอัตราที่สูงตามแนวคิดของระบบทุนนิยมดังกล่าว และประมาณปี 2540 ระบบเศรษฐกิจของไทยเสียหายอย่างมหาศาล

ในส่วนของประชาชนบางส่วนยังคงมีความโลภ บริโภคอย่างฟุ่มเฟือย ตกอยู่ในภาวะหนี้สินอย่างถาวรตัวไม่ออก และขาดหลักพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ทำให้ถูกนำไปสู่การกระทำที่เบียดเบียนกันได้ง่ายมากขึ้น ประกอบกับปัจจัยภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนในทุกชุมชนจำนวนไม่น้อยได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฟุ่มเฟือยและต่อเนื่อง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมสภาพ เสื่อมสลาย หรือถูกทำลายเป็นจำนวนมาก โดยบางอย่างหมดสิ้นไปและไม่อาจหาทดแทนได้ อาจเปรียบเทียบได้ว่า ประชาชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 ส่วน ขณะที่ทำนุบำรุงได้เพียง 1 ส่วน หากปล่อยให้แนวคิด แนวทางการพัฒนา และแนวทางการบริหารจัดการภายในประเทศของไทยยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ประเทศชาติและประชาชนย่อมได้รับความเสียหายและเดือดร้อนเพิ่มมากขึ้น ๆ กล่าวคือ ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าแบบกระจุกตัวเฉพาะบางพื้นที่บางชุมชนโดยไม่กระจายความเจริญไปยังพื้นที่หรือชุมชนอื่นด้วยอย่างสมดุล เกิดการต่อสู้แข่งขันเพื่อสร้างความร่ำรวยอย่างเกินความจำเป็น เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น และระบบทุนนิยมยังทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้หมดสิ้นไป เสื่อมสลาย ด้อยคุณภาพ หรือใช้อย่างไม่คุ้มค่าเป็นจำนวนมากเพื่อนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม ทำให้เหลือและปล่อยทิ้งกากพิษสารพิษออกมาจากปลายทางของการผลิตเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ระบบนิเวศน์ของชุมชนสูญเสียความสมดุลและเกิดภัยธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของประชาชนต้องเผชิญกับความเดือดร้อนทุกข์ยาก เช่น ประชาชนขาดคุณธรรมและจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวและชุมชนแตกแยก เกิดการเอาวัดเอาเปรียบกัน ต้องต่อสู้ดิ้นรนและแสวงหาเกินความจำเป็น รวมทั้งเกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระหว่างประชาชนและชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย ผนวกกับแนวทางการพัฒนาประเทศหรือแนวทางการบริหารจัดการภายในประเทศและในชุมชนที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จมากเท่าที่ควร

สาเหตุที่เกิดจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประเทศที่มีความสัมพันธ์กันได้สร้างความเสียหายและเดือดร้อนแก่ประเทศชาติและชุมชนข้างต้น ได้นำมาสู่การเกิดหรือการนำเสนอแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทาง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับในที่นี้เรียกว่า การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะเห็นการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการหรือการพัฒนาประเทศชาติและชุมชนไทย พร้อมกับคาดหวังให้ประชาชนยึดถือการบริหารจัดการและการดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้เป็นหลักพื้นฐาน อันจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางสำคัญคือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข โดยประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงยั่งยืน รวมทั้งประชาชนในชาติทุกระดับมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โปรดดูภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความเป็นมาของแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง อธิบายได้ว่า คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงมิได้เห็นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานของประชาชนและชุมชนทุกระดับจะต้องพอเพียงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุและจิตใจ หรือด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและการบริหาร โดยคำว่า ความพอเพียง หมายถึงทางสายกลางที่มีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ ซึ่งไม่อาจขาดประการใดประการหนึ่ง ดังนี้

หนึ่ง ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ กินอยู่ใช้แต่เพียงพอดีตามกำลังความสามารถ ไม่ฟุ่มเฟือย

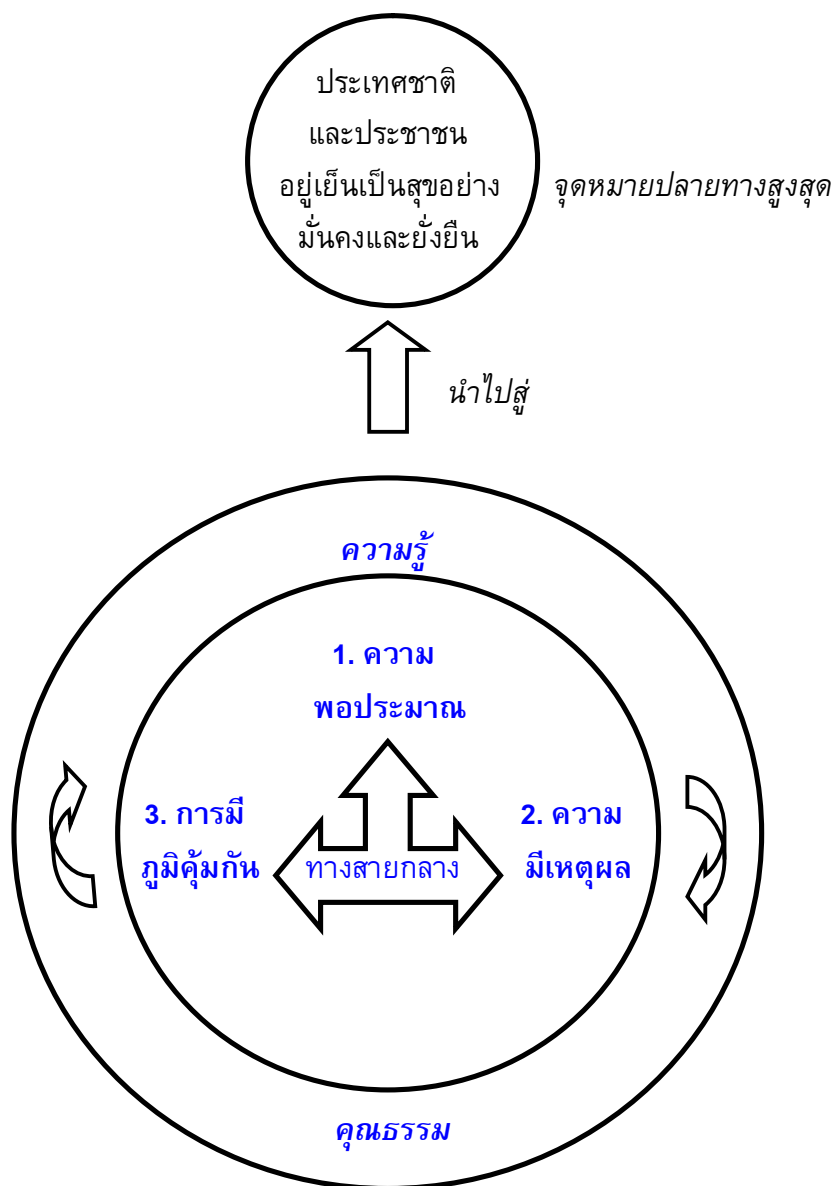
สอง ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

สาม การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การสร้างหรือเตรียมตัวด้วยการหาข้อมูลข่าวสารหรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้มีพื้นฐานหรือมีความพร้อมมากเพียงพอที่จะรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง หรือสถานการณ์ทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลด้วยความไม่ประมาท

ทั้งนี้ ในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานของประชาชนและชุมชนต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไปด้วย โดยความรู้จะต้องประกอบด้วยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังที่จะนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการคิดหรือการวางแผนและการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน ส่วนคุณธรรมนั้น เป็นการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของประชาชนในชุมชน ซึ่งรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคลากรในทุกภาคทุกระดับให้มีสำนึกในเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน ความเพียร และมีสติปัญญาในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงาน เป็นต้น ความพอเพียงดังกล่าวนี้ถือเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด (end) คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน โปรตุเกตุภาพที่ 2

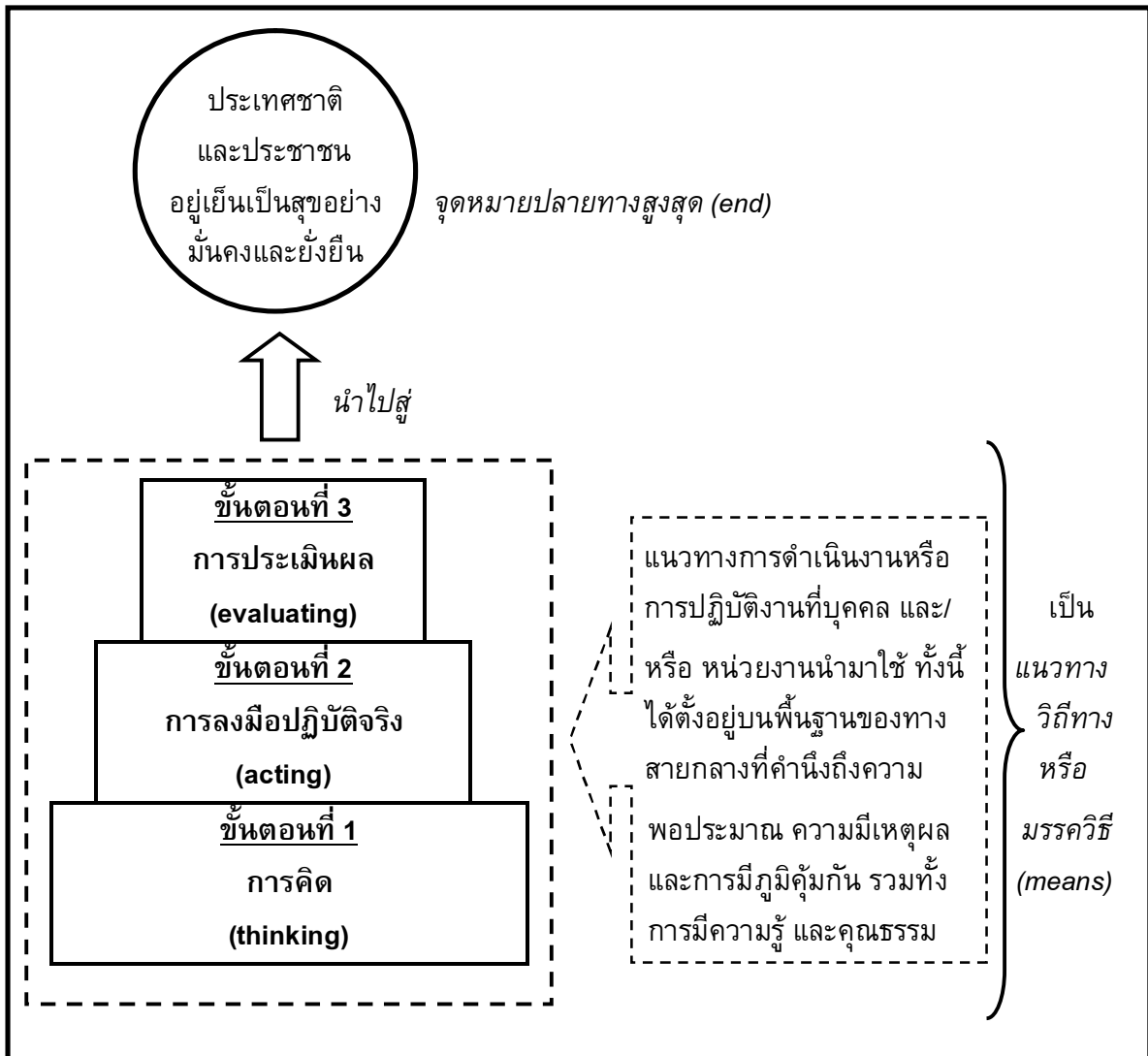
ภาพที่ 2 องค์ประกอบของความหมายของคำว่าพอเพียง และจุดหมายปลายทางสูงสุด

ในส่วนของความหมายของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในที่นี้หมายถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่บุคคล และ/หรือ หน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังถือว่า การบริหารจัดการตาม

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทาง วิถีทาง หรือมรรควิธี (means) ที่นำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด (ultimate goal) คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยแนวทาง วิถีทาง หรือมรรควิธีดังกล่าวนี้ประกอบด้วยหลายขั้นตอน เช่น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การคิด (thinking) การลงมือปฏิบัติงานจริง (acting) และการประเมินผล (evaluating) ทั้งนี้ ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักกาสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน รวมตลอดถึงการใช้ความรู้และคุณธรรมในปฏิบัติงานด้วย โปรดดูภาพที่ 1.9

ภาพที่ 1.9 ภาพรวมความหมายของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และถือว่าเป็นแนวทาง วิถีทาง หรือมรรควิธี ที่ประกอบด้วยหลายขั้นตอนซึ่งนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด

มีข้อเท็จจริงที่ปรากฏชัดเจนว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนไทยมาโดยตลอดมากกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ แนวคิดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึง

สามารถประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศชาติได้ในทุกภาคการผลิต รวมทั้งเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและปฏิบัติงานของประชาชนไทยในทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับรัฐ ในทิศทางที่ต้องการให้การพัฒนาและการบริหารจัดการประเทศดำเนินไปทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ พระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงนี้ พระองค์ท่านได้ให้ไว้อย่างครอบคลุม รวมทั้งทรงมีพระวินิจฉัยไว้ด้วยว่าสาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจเกิดจากความโลภเป็นหลัก ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่เบียดเบียนและเดือดร้อนกันไปทั่ว

การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างแยกออกจากกันไม่ออก เห็นได้จาก

หนึ่ง เกี่ยวข้องกับชุมชนทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับ (1) บุคคล ครอบครัว (2) หมู่บ้าน ชุมชน สังคม (3) ประเทศหรือรัฐ และ (4) ประชาคมโลก เป็นต้น

สอง มุ่งพัฒนาหรือส่งเสริมชุมชนหรือประชาชนในชุมชนให้เป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา

สาม ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

สี่ ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองของประชาชนในชุมชน ชุมชนอยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาพึ่งพิงคนอื่นหรือชุมชนอื่น

ห้า เน้นเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชน

หก เน้นเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อให้มีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ

เจ็ด เน้นการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพเกษตรผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มธุรกิจชุมชน และกลุ่มกองทุนชุมชน

แปด ดำเนินการในรูปของเครือข่ายชุมชนทุกระดับอย่างเป็นระบบ โดยประสานงานและร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาครัฐในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และข้อมูลข่าวสาร

เก้า ให้ความสำคัญกับการผสมผสานหรือบูรณาการความเข้มแข็งของชุมชนพร้อมกันทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม

สิบ เป็นการบริหารจัดการของชุมชนหรือประชาชนในชุมชนเอง

จากการศึกษาความสำคัญ ความเป็นมา และความหมายของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ผ่านมาข้างต้นนี้ ทำให้กล่าวได้ว่า แนวคิดการบริหารจัดการเศรษฐกิจพอเพียงมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดที่มีการแพร่หลายในประเทศไทยก่อนหน้านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิด “สันติประชาธรรม” ของ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ และ “ธัมมิกสังคมนิยม” ของ ท่านพุทธทาสภิกขุ แต่ทั้งสองแนวคิดนี้ได้เน้นด้านจิตใจมากกว่าความเป็นรูปธรรมทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิด “เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ” ของ อี. เอฟ. ชูเมกเกอร์ (E. F. Shumaker) นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันได้เสนอแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ที่ต่อต้านเศรษฐศาสตร์แบบวัตถุนิยมไว้ในเอกสาร เรื่อง เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ (Buddhist Economics) ที่เน้นเรื่องความพอเพียงทางเทคโนโลยีในระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญต่อคนมากกว่าผลผลิต รวมตลอดทั้งแนวคิด “คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน” ของ มหาตมะ คานธี ที่ได้เน้นความพอเพียงในระดับชุมชน แม้แนวคิดนี้จะได้กล่าวถึงแนวคิดทางเศรษฐกิจที่ตรงกันข้ามกับระบบทุนนิยมหรือระบบเสรีนิยมที่ “โลก” อย่างไม่มีที่สิ้นสุดเช่นเดียวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แต่แนวคิดคำตอบอยู่ที่หมู่บ้านของมหาตมะ คานธี นี้ก็ไม่ใช่แนวคิดที่เป็นพัฒนาการของประชาชนและชุมชนไทย

นอกจากข้างต้นนี้แล้ว ยังกล่าวต่อไปได้อีกว่า แนวคิดการบริหารจัดการเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะความหมายของคำว่า พอเพียง หรือ ความพอเพียง ซึ่งหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรนั้น น่าจะมีพื้นฐานแนวคิดมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะ “หลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง กล่าวคือ ความพอเพียงนั้นมีเป้าหมายของการผลิตและการบริโภคที่ต้องการทำให้ระบบดำเนินต่อเนื่องไปได้ในลักษณะที่ยั่งยืน ทำให้ประชาชนสามารถลดความทุกข์และเข้าถึงความสุขในแต่ละระดับชั้นได้ การบริโภคอย่างพอเพียงจึงเป็นการบริโภคพอประมาณ ไม่สร้างความโลภทางใจให้เพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์ทรมานทางกาย อันเป็นลักษณะของการ “กินอยู่แต่เพียงพอดี” มิใช่ “กินดีอยู่ดี” กล่าวโดยย่อ แนวคิดการบริหารจัดการเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการบริหารจัดการแนวทางหนึ่งที่ยึดทางสายกลางในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงาน

3. หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชน

หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนอาจศึกษาและประมวลได้จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังจะได้นำมาศึกษาตามลำดับ

3.1 พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว⁷

⁷ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2542 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546).

ในที่นี้ขอัญเชิญพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

3.1.1 พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 19 กรกฎาคม 2517

“....ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อนด้วย วิธีการที่ประหยัด ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว.... จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญ ขึ้นสูงขึ้นตามลำดับต่อไป

....การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้นก็เพื่อ ป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้ แน่แน่นอนบริบูรณ์”

3.1.2 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517

“....คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่อย่าง พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอ อยู่พอกิน มีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดี พอสมควร ขอย้ำพอกิน พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมา แย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้....”

3.1.3 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2540

“.....อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า
 ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่าง
 นั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความ
 พอเพียงพอสมควรบางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความ
 ต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่า
 ขนส่งมากนัก”

“.....คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน
 เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย
 รู้สึกว่าไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้
 พอเพียงได้.....”

“.....เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า “Trade
 Economy” ไม่ใช่ “แบบพอเพียง” ซึ่งฝรั่งเรียก “Self Sufficient
 Economy” คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้อง
 เตื่อตร้อน.....”

“.....ถ้าสามารถจะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบ
 พอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้ไม่ถึงครึ่ง อาจจะเป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็
 สามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยบาง
 คนก็ใจร้อนเพราะเตื่อตร้อน แต่ว่า ถ้าทำตั้งแต่บัดนี้ก็จะสามารถที่
 จะแก้ไขได้.....”

“.....การจะเป็นเสีย ได้นั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามี
 เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ่มชู
 ตัวเองได้ให้มีพอกับตนเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียง
 นี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง
 จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือใน
 อำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้
 มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่
 ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างที่ท่านนักเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ ก็มา
 บอกว่าล้ำสมัย จริงอาจจะล้ำสมัย คนอื่นเขาต้องการมีเศรษฐกิจที่
 ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจ
 ความพอเพียง เลยรู้สึกว่าไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มี
 บุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้ อย่างเช่นข้าวที่ปลูก เคยสนับสนุนให้
 ปลูกข้าวให้พอกับตัวเองแต่ละครอบครัว เก็บเอาไว้ในยุ้งเล็ก

ๆ แล้วถ้ามีพอมีขาย แต่คนอื่นกลับบอกว่าไม่สมควร โดยเฉพาะในทางภาคอีสาน เขาบอกว่าต้องปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อจะขาย อันนี้ถูกต้อง ข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้วจะบริโภคเองต้องซื้อ ต้องซื้อจากใคร ทุกคนก็ปลูกข้าวหอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมา เขาชอบบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียวเพราะประกาศโฆษณาว่าคนที่ปลูกข้าวเหนียวเป็นคนโง่ อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ เลยได้สนับสนุน บอกว่าเขาปลูกข้าวบริโภค เขาจะชอบข้าวเหนียวก็ปลูกข้าวเหนียว เขาจะชอบข้าวอะไรก็ตาม ให้เขาปลูกข้าวอย่างนั้นและเก็บไว้ เพื่อที่จะบริโภคตลอดปี ถ้ามีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่มากพอสำหรับปลูกข้าว ก็ปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย.....”

3.1.4 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม

2541

“ปีที่แล้วพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียง เพราะหาคำอื่นไม่ได้ และได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ... ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ... หมายความว่าวิธีปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ต้องทำทั้งหมด และขอเตือนว่าถ้าทำทั้งหมดก็จะทำไม่ได้ ถ้าครอบครัวหนึ่ง หรือแม้หมู่บ้านหนึ่งทำเศรษฐกิจพอเพียงร้อยเปอร์เซ็นต์ก็จะเป็นการถอยหลังถึงสมัยหิน สมัยคนอยู่ในอุโมงค์หรือในถ้ำ ซึ่งไม่ต้องอาศัยหม้ออื่น เพราะว่าหม้ออื่นก็เป็นศัตรูทั้งนั้น ตีกัน ไม่ใช่ร่วมมือกัน จึงต้องทำเศรษฐกิจพอเพียง แต่ทุกคนต้องหาที่อยู่ ก็หาอุโมงค์หาถ้ำ ต้องหาอาหาร คือไปเด็ดผลไม้หรือไปไม้ตามที่มี หรือไปใช้อาวุธที่ได้สร้างได้ประดิษฐ์เอง ไปล่าสัตว์ กลุ่มที่อยู่ในอุโมงค์ในถ้ำนั้น ก็มีเศรษฐกิจพอเพียง 100 เปอร์เซ็นต์ ก็ปฏิบัติได้ แต่ต่อมาเมื่อออกจากถ้ำ ในสมัยต่อมาที่สร้างบ้านเป็นที่อาศัย ก็เริ่มจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหลือประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ เพราะว่ามีคนไปผ่านมา ซึ่งไม่ได้เป็นศัตรู เอาอะไร ๆ มาแลกเปลี่ยนกัน เช่น คนที่มาจากไกล ผ่านมามีหนังสัตว์ที่

เหมาะสมที่จะใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ก็ซื้อด้วยการแลกเปลี่ยนด้วยอาหาร เช่น ปลาที่จับได้ในบึง อย่างนี้ก็ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เวลาที่กล่าวลวงมาอีก มาถึงปัจจุบันนี้ ถ้าคนที่อยู่ทั้งข้างนอกทั้งข้างในนี้ จะปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง 100 เปอร์เซ็นต์ คงทำไม่ได้ และถ้าสำรวจตัวเอง หรือเศรษฐกิจของตัวเอง ก็เข้าใจว่า จะเห็นได้ว่าไม่ได้ทำ เข้าใจว่าทำได้ไม่ถึง 25 เปอร์เซ็นต์ ไม่ได้ถึงเศษหนึ่งส่วนสี่ เพราะว่าสิ่งที่ตนผลิตหรือทำ ส่วนใหญ่ก็เอาไปแลกกับของอื่นที่มีความจำเป็น ฉะนั้น จึงพูดว่าเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็ควรจะพอและทำได้ อันนี้เป็นข้อหนึ่ง ที่จะอธิบายคำพูดที่พูดมาเมื่อปีที่แล้ว

คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก. ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน. พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ ในศาลาแห่งนี้ เมื่อ เท่าไหร่ 20-24 ปี เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปี ใช้ไหม วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้. ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ. อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วย ว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรที่มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่นอยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)... .. แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอดังนั้นเอง. คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่า

ทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภ
 อย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของ
 หูหกราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ
 ตามอัตภาพ พุดจากก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็
 พอเพียง.... ถ้า (หากต้องการเบียดเบียน) อย่างนั้นก็เดือดร้อนกัน
 แน่ เพราะว่าอีตอัด จะทำให้ทะเลาะกัน เมื่อมีการทะเลาะกัน ก็ไม่
 เกิดประโยชน์อะไรเลย.... จากการทะเลาะด้วยวาจาก็กลายเป็น
 การทะเลาะด้วยกาย ซึ่งในที่สุดก็นำมาสู่ความเสียหาย เสียหายแก่
 ผู้ที่เป็นตัวละครทั้งสองคน. ถ้าเป็นหมูก็เลยเป็นการตีกันอย่าง
 รุนแรงได้ ซึ่งจะทำให้คนอื่นอีกมากเดือดร้อน... ฉะนั้น ความ
 พอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล....”

3.1.5 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 23 ธันวาคม

2542

“....เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy...
 คำว่า Sufficiency Economy นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ จะมีได้
 อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่.... Sufficiency Economy นั้น ไม่
 มีในตำราเพราะหมายความว่า เรามีความคิดใหม่

.... และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่าเราก็
 สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจ
 ของประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น”

“....ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกิน
 พอกินมีความสงบและทำงานตั้งอธิฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะ
 ให้เมืองไทยอยู่แบบพอกินไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความ
 ความพอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้า
 เรายังรักษาความพอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้... ฉะนั้น
 ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความคิดและมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้
 ผู้อื่น ซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดี
 พอสมควร ขออย่าพอกินพอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมา
 แย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะ
 มีคุณค่าอยู่ตลอดกาล”

“.....ถ้าไม่มี เศรษฐกิจพอเพียง เวลาไฟดับ.....จะพังหมด จะทำอะไร ที่ที่ต้องใช้ไฟฟ้าก็ต้องแย่ไป.... หากมีเศรษฐกิจพอเพียงแบบไม่เต็มที ถ้าเรามีเครื่องปั่นไฟ ก็ให้ปั่นไฟ หรือถ้าขึ้นโบราณกว่า มีดก็จุดเทียน คือ มีทางที่จะแก้ปัญหาเสมอ.....ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียง นี้ ก็มีเป็นขั้น ๆ แต่จะบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียง นี้ ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน....พอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะดำเนินงานได้“

3.1.6 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม

2546

“ความสะอาดจะสามารถสร้างอะไรได้มาก นี่คือเศรษฐกิจพอเพียง สำคัญว่าต้องรู้จักขั้นตอน ถ้านี้ก็จะทำอะไรให้เร็วเกินไป ไม่พอเพียง ถ้าไม่เร็ว เข้าไปก็ไม่พอเพียง ต้องให้รู้จักก้าวหน้า โดยไม่ทำให้คนเดือดร้อน อันนี้เศรษฐกิจพอเพียงคงได้ศึกษามาแล้ว เราพูดมาแล้ว 10 ปี ต้องปฏิบัติด้วย

ที่ประหลาดที่สุดเริ่มที่สระบุรี มลลชยพัฒนา เริ่มต้น 15 ปี แล้ว ก่อนถึงอายุ 60 ไปสร้างแล้ว ก่อนมีมูลนิธิชยพัฒนาด้วยซ้ำ ไม่ใช้เงินงบประมาณ ใช้เงินในศาลาดุสิตาลัย มีเพื่อนฝูงถามเอาไหม ไปซื้อที่ 1,000-2,000 บาท ไปจัดการที่ตรงนั้น 15 ไร่ เศรษฐกิจพอเพียงเริ่มตรงนั้น จนกระทั่งไปทั่วประเทศ จนรัฐบาลสนใจ ไม่ใช่รัฐบาลเป็นพวกที่นักเศรษฐกิจเก่งๆ สนใจเดี๋ยวนี้ไม่ต้องโฆษณาแล้ว นักเศรษฐกิจที่มีความรู้เขาเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็สบายใจ มาถวายพระพรก็สบายใจ อันนี้ที่พูดที่ทำอะไร เข้าใจเป็นพรที่ดีที่สุด ก็พอใจเรื่องอื่น ที่ไม่ใช่เรื่องข้าว เรื่องปกครองทั้งหลาย ด้านวิชาการมันก็มีพอเพียงเหมือนกัน พูดถึงรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ก็มี

รัฐศาสตร์พอเพียงเหมือนกัน ไม่งั้นจะทำให้ละอะไปหมด ที่พูดนี้ ตะล่อมให้เข้าใจว่า ให้พอเพียง ไม่ใช่เศรษฐกิจเป็นความคิด ให้สามารถทำอะไรอยู่ได้ แม้แต่กองทัพ ซึ่งกองทัพทำอะไรเออะเอะช่วยหลายอย่าง ทำได้ อย่างทหารเรือ เรือ ต.91 เศรษฐกิจพอเพียงเดี๋ยวนี้ ต.91 พังแล้วรับราชการมาพอสมควร ต้องพูดเพราะว่า

นายภค มาพูดเมื่อวานนี้ ที่สนามหลวงแล้วถือธง ชนะๆ ไชโย นี่แหละ ทราบดีว่านายภค ไม่ค่อยชอบให้เตือน ใครเตือนเรามาแล้วก็แค้น แต่จะเล่าให้ฟัง เดือนนี้ สมเด็จพระบรมราชชนนี แม่เราอายุ 40-50 แล้ว ท่านชมเก่ง ทำนี้แม่ชอบ แต่ท่านต้องต่อว่า อย่าลืมนะ ท่านว่าอย่างนั้นทุกครั้ง ท่านพูดว่าอย่าลืมนะ ท่านใช้คำว่าปอดลอย ชาติต้องอยู่ติดดิน กับดิน ชื่อลูกภูมิพล ต้องเหยียบดิน ใ้การลอยไม่เหยียบดินใช้ไม่ได้ ภูมิพลเหยียบดิน ถึงเดินไปบนภูเขา ก็เดินบนดิน เหาะเฮลิคอปเตอร์ลงมา ก็มาเดินบนดิน ท่านเตือนเสมอว่าห้ามไม่ให้ลอย จนอายุเกือบ 60 ถึงหยุด ท่านไม่เตือนแล้ว ท่านว่าแม่ชอบ ถ้าทำอะไรดีให้รู้ว่าดี อย่าไปเหิม ต้องระวัง'

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา จะพบว่า พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาประเทศหรือการบริหารจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต ทั้งหมดนี้เป็นที่รู้จักกันภายใต้ชื่อว่า เศรษฐกิจพอเพียง

3.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงยังได้ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับ แต่ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-10 ในที่นี้จึงนำมาศึกษาทั้ง 2 ฉบับ โดยแต่ละฉบับแบ่งการนำเสนอเป็น 2 หัวข้อ คือ (1) แนวคิด หลักการ และลักษณะของแผน และ (2) แนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

3.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

1) แนวคิด หลักการ และลักษณะของแผน

1.1) มุ่งเน้นการพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้การพัฒนา มีความสมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืนสามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนคุณค่าของสังคมไทยไว้ได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2) กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ไว้ 3 ด้าน คือ

1.2.1) สังคมคุณภาพ หมายถึง พัฒนาสู่สังคมคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุล พอดี และพึ่งตนเองได้ คนไทยทุกคนมีโอกาสและความเสมอภาค มีคุณภาพ

ชีวิตที่ดี มีความสุข มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง สมบูรณ์ สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปลอดภัยเสพติด และอบายมุข ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระบบการเมืองการ ปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย มีเสรีภาพและเสถียรภาพ นักการเมืองมีคุณภาพ คุณธรรม มี ระบบการปกครอง ที่กระจายอำนาจอย่างเป็นธรรม รวมทั้งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดี

1.2.2) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ หมายถึง พัฒนาสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่จะต้องสร้างโอกาสและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ คนไทยทุกคนมีความรู้ มีความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น เรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอย่าง ต่อเนื่อง เสริมสร้างฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ตลอดจน มีการพัฒนาระบบการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและวิทยาการสมัยใหม่

1.2.3) สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน หมายถึง พัฒนาสู่สังคมที่สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน มีการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยที่ ช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพากัน รักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว พัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง มี การสร้างจิตสำนึกใหม่ มีทัศนคติ ค่านิยมของสังคมที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และให้ความสำคัญกับการดูแลกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและคนยากจน เพื่อสร้างความเป็นธรรม ในสังคม

1.3) กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศภายใต้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

1.3.1) พื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกัน
 1.3.2) วางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก
 1.3.3) ให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ
 1.3.4) แก้ไขปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาส ของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง

1.4) กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ ที่ประกอบด้วย

- 1.4.1) เป้าหมายดุลยภาพทางเศรษฐกิจ
- 1.4.2) เป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิต
- 1.4.3) เป้าหมายการบริหารจัดการที่ดี
- 1.4.4) เป้าหมายลดความยากจน

2) แนวทางการพัฒนา

- 2.1) การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทย
- 2.2) การเสริมสร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง โดย
- 2.2.1) พัฒนาคุณภาพคน และการคุ้มครองทางสังคม
- 2.2.2) ปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่าง
- ยั่งยืน
- 2.2.3) บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3) การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้มีความสมดุลและยั่งยืน
- โดย
- 2.3.1) บริหารเศรษฐกิจส่วนรวม
- 2.3.2) เพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขัน
- ของประเทศ
- 2.3.3) พัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3.2.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 นี้ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2549 ได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นได้จากการระบุไว้อย่างชัดเจนในพันธกิจว่าให้ยึดถือ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวปฏิบัติ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงได้นำวิสัยทัศน์และพันธกิจมาเสนอไว้เป็นเบื้องต้นก่อน กล่าวคือ

วิสัยทัศน์ของประเทศไทย คือ มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (green and happiness society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

ส่วนพันธกิจเพื่อให้การพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีดังนี้

หนึ่ง พัฒนาคนให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมและรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สอง เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ มีระดับการออมที่พอเพียง มีการปรับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้

จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพและเอกลักษณ์ความเป็นไทย ควบคู่กับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และโลจิสติกส์ พลังงาน กฎกติกากฎหมาย และกลไกสนับสนุนการแข่งขันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

สาม ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เป็นธรรม และมีการสร้างสรรค์คุณค่า สนับสนุนให้ชุมชนมีองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากร คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ปรับแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของชาติจากข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

สี่ พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจและกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการใช้ทรัพยากร

สำหรับ (1) แนวคิด หลักการ และลักษณะของแผน และ (2) แนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 มีดังต่อไปนี้

1) แนวคิด หลักการ และลักษณะของแผน

มุ่งสร้าง “ความสมดุลและภูมิคุ้มกัน” ให้เกิดขึ้นกับคน สังคม ระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยการรักษาสมดุลระหว่างความพอเพียงและการแข่งขันบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในทุกระดับ โดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาไปสู่ สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (green society)

2) แนวทางการพัฒนา

2.1) ยังคงยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา”

2.2) นำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ในการบริหารจัดการ และในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 มีแผนเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถหน่วยงานของรัฐที่จะไปสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันโดยใช้กลไกในการขับเคลื่อนด้วยหลัก 3 หลักของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ (1) ความรู้ (2) คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และ (3) ความ پاکเพียร แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 นี้ยังคงเน้นเรื่องคน และกระบวนการมีส่วนร่วม แต่ที่ได้เพิ่ม คือ เรื่องของการวิเคราะห์ฐานโครงสร้างเศรษฐกิจ แล้วขับเคลื่อนไปสู่ความสุขโดยไม่มีเป้าหมายที่เป็นปริมาณ

ในส่วนของการรองรับเศรษฐกิจโลก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้นำการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาแปลในเชิงปฏิบัติเพื่อชี้้นำการจัดทำแผนของหน่วยงาน องค์กร บริษัท แม้กระทั่งกลับไปคนในครอบครัว โดยสังคมก็จะกลับมาสู่จุดการทำงานแบบเมตตาธรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 นี้ยังได้กำหนด **“5 ยุทธศาสตร์สู่ความพอเพียง”** ไว้ด้วย โดยเป็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ คน ชุมชน โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการสร้างธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี⁸ (good governance) ตามลำดับ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ 1 : การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ พัฒนาคอนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และมีภูมิคุ้มกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาคนทั้งในมิติของจริยธรรมและมิติของความรู้ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” โดยนำการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ทั้งในการเร่งปฏิรูปการศึกษา ขยายรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งการ “เรียนให้รู้” การพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับการพัฒนาด้านจิตใจเพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมฐานความรู้ และเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ ทั้งนี้ ได้ตั้งเป้าหมายหลังจากเสร็จสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ว่าจะมีจำนวนปีศึกษาเฉลี่ยเป็น 10 ปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักของทุกระดับสูงกว่าร้อยละ 55 แรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของแรงงานทั้งประเทศ และมีแรงงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 4-5 มีจำนวนบุคลากรการวิจัย 8 คนต่อประชากร 10,000 คน การลดอัตราเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ อัตราการสูบบุหรี่ของคนไทยต่ำกว่าร้อยละ 15 และผู้อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง

ยุทธศาสตร์ 2 : การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเพื่อเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการใช้งบประมาณ การใช้ทรัพยากรเพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน กระบวนการทำแผนชุมชนในการสร้างสมดุลระหว่างหนี้สินและรายได้ของชุมชน ตลอดจนการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและจัดการในหมู่บ้าน โดยรัฐบาลจะเข้ามาเสริมในด้านชุมชน หากไม่มียุทธศาสตร์การพัฒนาหรือการบริหารจัดการไปที่ชุมชนโดยแยกออกมาต่างหากเช่นนี้ ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดการกระจายอำนาจไว้ก็ตาม ก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้ อาจเป็นเพียงการให้เงินลงไปยังชุมชนเท่านั้น เงินที่ลงไปยังชุมชนแต่เพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ จะต้องบวกกับปัญญาหรือภูมิปัญญาของชุมชนด้วย จึงจะยั่งยืน

⁸โปรดดู พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งประกอบด้วย 6 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

ยุทธศาสตร์ 3 : การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

เนื่องจากเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างการผลิต และการบริการยังไม่สมดุล จึงต้องมีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เน้นการผลิตที่เป็นเชิงมูลค่าเพิ่ม เริ่มกระจายความเสี่ยงการผลิตจากการผลิตในเชิงอุตสาหกรรมอย่างเดียวยาวสู่ภาคบริการ และเน้นจุดแข็งด้านการเกษตร เข้าสู่อุตสาหกรรมเกษตร สร้างความมั่นคงของอาหารในระดับชุมชน เน้นการออมเพื่อเป็นฐานในการลงทุนในอนาคต เน้นยุทธศาสตร์เรื่องพลังงานที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว ทั้งนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10 นี้ได้ตั้งเป้าหมายให้เศรษฐกิจระดับมหภาคมีเสถียรภาพ อัตราเงินเฟ้อต่ำ อัตราการว่างงานอยู่ระดับเหมาะสม ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลก็ไม่เกินร้อยละ 2 ต่อรายได้ประเทศ ทุนสำรองเพียงพอและหนี้สาธารณะและฐานะการคลังอยู่ในกรอบการคลังที่ยั่งยืน นอกจากนี้ เศรษฐกิจภายในยังต้องเข้มแข็งและมีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับขนาดเศรษฐกิจโดยรวม และสามารถมีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากความผันผวนตลาดโลกได้

ยุทธศาสตร์ 4 : การพัฒนาฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การสร้างความมั่นคงและคุณภาพของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นการวางแนวทางการพัฒนาหรือการบริหารจัดการทรัพยากรไว้ 4 แนวทาง คือ (1) การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศเพื่อความยั่งยืนของฐานการผลิต การดำรงชีวิต และการพึ่งตนเองของชุมชน (2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน (3) การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (4) การบริหารจัดการองค์ความรู้เพื่อสร้างพื้นฐานของการพัฒนาโดยอาศัยพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับเทคโนโลยีที่นำไปสู่การยกระดับความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ 5 : การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน การปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพิ่มมากขึ้น โดยปรับโครงสร้าง กลไก และกระจายการจัดสรรทรัพยากรภาครัฐสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน การกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้รับผิดชอบในการจัดบริการสาธารณะตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ท้องถิ่นและชุมชนได้อย่างแท้จริง ส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้เข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือระหว่างภาครัฐราชการ บ้าน วัด โรงเรียน และสื่อในการปลูกฝังจิตสำนึกในหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และมีธรรมาภิบาลเพิ่มขึ้น

กล่าวได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้นำแนวคิดสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้ด้วย กล่าวคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ให้ความสำคัญ

กับแนวทาง หลักการ และเป้าหมายที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้วย เช่น การเริ่มฟังความคิดเห็นจากภาคีพัฒนา มีแนวทางการพัฒนาหรือการบริหารจัดการที่กำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางเพื่อไปสู่เป้าหมายของความแข็งแกร่ง รวมทั้งเน้นการกระจายรายได้ด้วย ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้เริ่มนำการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เริ่มกล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงข้อตกลงทางการค้า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ ความอ่อนแอของโครงสร้างเศรษฐกิจไทย การยึดถือการไปสู่จุดสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมกับเน้นความรู้ และจริยธรรมด้วย สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยังคงยึดถือการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป แต่มีส่วนที่แตกต่างจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-9 คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ไม่มีการกำหนดเป้าหมายในเชิงปริมาณ ivo อย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม่มีการกำหนดว่าภายหลังจากที่ดำเนินแผนไปแล้ว หรือรายได้ประเทศ (GDP) จะเจริญเติบโตเท่าไร ไม่มีตารางเศรษฐกิจมหภาคเป็นเป้าหมายนำ ไม่มีการกำหนดว่าในอีก 5 ปีถ้าดำเนินตามแผนนี้แล้ว เศรษฐกิจของประเทศจะขยายตัว ร้อยละ 5 หรือร้อยละ 6 ไม่มีการกำหนดว่าจะต้องมีโรงเรียนอีก 400-500 โรงเรียน หรือมีถนนเพิ่มขึ้นอีกเท่าไร อย่างไรก็ตาม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ก็ได้มีแผนมารองรับและมีเป้าหมายของการชีวิตที่ชัดเจน เช่น ถ้าเป็นภาครัฐก็จะมีแผนเรื่องการบริหารราชการแผ่นดินที่กำหนดเป้าหมายว่าในด้านสังคม จะทำอะไรเพิ่มเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น จะมีโครงการป้องกันไม่ให้เกิดโรคใหม่ ๆ ได้อย่างไร ในส่วนของรัฐบาลก็จะแยกเป็นภาคการบริหารราชการแผ่นดินที่กำหนดเป้าหมายและงบประมาณที่จะใช้จ่าย และมีแผนในเรื่องพลังงานทดแทนของประเทศไว้ด้วย เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า เท่าที่ผ่านมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้สิ้นสุดลงในปี 2539 ทั้งหมดได้ให้ความสำคัญกับความเจริญด้านวัตถุหรือด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น งบประมาณส่วนใหญ่จึงกระจายไปยังกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงคมนาคม เป็นต้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 ดังกล่าวแล้ว ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมมากขึ้น ส่งเสริมภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของประเทศ รวมถึงตลอดถึงการนำการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ด้วย โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้ถูกปรับให้เน้นความสำคัญด้านสังคม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในกรอบแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่นับวันจะเจริญเพียงด้านวัตถุอย่างเดียว แต่ด้านจิตใจยังขาดการขัดเกลา จนทำให้เกิดปัญหาสังคมที่นับวันจะสั่งสมมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังและยากต่อการรักษาเยียวยา การบริหารจัดการตาม

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแผนการพัฒนาประเทศและชุมชนที่นำไปสู่ความยั่งยืนและความเข้มแข็งทางสังคมด้วยหลักการสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้การสร้างความรู้คู่คุณธรรมและความเพียรพยายาม อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างมีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืนในที่สุด

จากการศึกษาหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาข้างต้น ทำให้ประมวลและสรุปสาระสำคัญเป็น “หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน 8 ประการ” ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ความพอประมาณ หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนเน้นการผลิตและบริการโดยยึดถือทางสายกลาง ความพอเพียง ความพอดี และไม่ฟุ้งเฟ้อ ในเวลาเดียวกันก็ก้าวให้ทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย ตัวอย่างความพอประมาณในระดับบุคคล เช่น เน้นการผลิต การบริการ และการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะตามอัตภาพ และไม่หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด สำหรับความพอประมาณในระดับชุมชน เช่น เน้นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่ส่งเสริมให้ชุมชนและเครือข่ายสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี ประสพการณ์ การแข่งขัน และการช่วยเหลือกัน

หากพิจารณาความพอประมาณโดยแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า

- 1) ความพอประมาณด้านจิตใจ เน้นที่จิตใจให้ประชาชนในชุมชนรู้จักพอ รู้จักประมาณ และพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียน ยึดมั่นในทางสายกลาง
- 2) ความพอประมาณด้านสังคม มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามัคคีร่วมมือกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการเบียดเบียนและเอารัดเอาเปรียบกันในชุมชน
- 3) ความพอประมาณด้านวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข วัตถุนิยม และบริโภคนิยม
- 4) ความพอประมาณด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ พึ่งตนเองได้ พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น และพ้นจากการเป็นหนี้สิน

5) ความพอประมาณด้านเทคโนโลยี หมายถึง ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง และชุมชน

6) ความพอประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การไม่เบียดเบียนธรรมชาติจนเกินไป การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี ใช้อย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

ประการที่สอง ความมีเหตุผล หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนตัดสินใจและลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ประการที่สาม การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนมีการหาข้อมูลข่าวสารและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันในตัว หรือมีพื้นฐาน หรือมีความพร้อมมากเพียงพอที่จะรู้เท่าทันต่อผลกระทบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

ประการที่สี่ การพึ่งตนเอง หมายถึง ประชาชนและชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาพึ่งพิงคนอื่นหรือชุมชนอื่นจนเกินความจำเป็น โดยเน้นความสามารถของประชาชนและชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ ตัวอย่างการพึ่งตนเองในระดับบุคคล เช่น ประชาชนในชุมชนมีการพึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดีเพื่อตนเอง ชุมชนและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สำหรับการพึ่งตนเองในระดับชุมชน เช่น แต่ละชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ มีเกียรติและมีความภาคภูมิใจว่ายืนได้ด้วยขาของตนเอง

หากจัดแบ่งเป็นการพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ จะได้ดังนี้

1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง และเป็นอิสระ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนในชุมชนใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างฉลาด และหาหนทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน

4) ด้านเทคโนโลยี เลือกใช้เทคโนโลยีเฉพาะที่สอดคล้องกับพื้นฐานของ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ความต้องการ และสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งควรพัฒนาเทคโนโลยีจาก ภูมิปัญญาของชุมชนเอง

5) ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนระบบเศรษฐกิจของทุกชุมชนให้ยึดถือ หลักการ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคใน ครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับ รองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของประชาชนหรือชุมชน ในสภาพการณ์เช่นนี้ ประชาชนหรือแต่ละชุมชนจะกลายสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ตลาดจะ เป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดดังที่เคยเป็นอยู่ ทั้งนี้ จะต้องมีการประหยัด ลดค่าใช้จ่ายหรือลด รายจ่าย ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในพื้นที่หรือชุมชนของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล และพืชผัก ด้วย

ประการที่ห้า การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่ กัน หมายถึง การเสริมสร้างคุณภาพของคนหรือประชาชนทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ด้านวัตถุ ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีความรู้ มีวิชาการ มีความรอบรู้ มีความรอบคอบ และมีความ ระมัดระวัง ส่วนด้านจิตใจ ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีคุณธรรม คือ คิดและทำคุณงามความดี เป็นประจำเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งส่งเสริมให้ละความชั่วและทำความดี ไม่เบียดเบียน มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน มีความรอบคอบ มีความ ประหยัด มีความเมตตา มีความเอื้ออาทร และมีความสามัคคี เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันประกอบอาชีพ ต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยัง รวมถึงประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดี งามของชุมชนไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ตัวอย่างการเสริมสร้างคุณภาพคนที่เน้นด้านจิตใจโดยการละความชั่วและทำความ ดี เช่น การปฏิบัติตนในแนวทางที่ละความชั่วและทำความดี พยายามลดละความชั่วที่ตัวเอง ไม่ก่อ ความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวเองและทำลายผู้อื่น ในเวลาเดียวกัน ควรพยายามสร้างความดี ให้แก่ตัวเองอยู่เสมอ และตัวอย่างการไม่เบียดเบียน เช่น ละเลิกการแก่งแย่งและเบียดบัง ผลประโยชน์ รวมทั้งการแข่งขันกันในทางการค้าขายและประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง โดยประชาชนและชุมชนควรประกอบอาชีพความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ

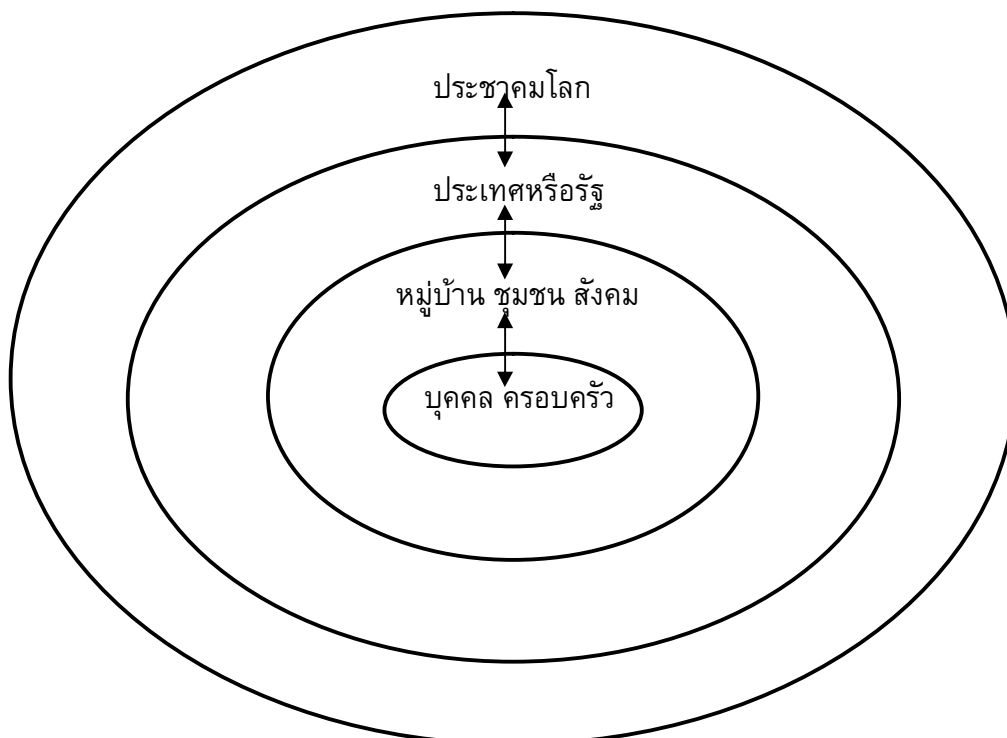
ประการที่หก การรวมกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนให้ความสำคัญ กับการรวมกลุ่ม โดยประชาชนหรือองค์กรในชุมชนจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การ

ทำธุรกิจ คำขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน เมื่อประชาชนหรือองค์กรในชุมชนได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว ประชาชนในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้โดยมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นด้วย

ประการที่เจ็ด การสร้างเครือข่าย หมายถึง ประชาชนและชุมชนร่วมมือกันสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันและร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ การบริหารจัดการ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา ทำให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่ยึดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด

การสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบนั้น ควรจะมีความเชื่อมโยงกันของชุมชนทุกระดับ นับแต่ระดับ (1) บุคคล ครอบครัว (2) หมู่บ้าน ชุมชน สังคม (3) ประเทศหรือรัฐ และ (4) ประชาคมโลก โปรดดูภาพที่ 4

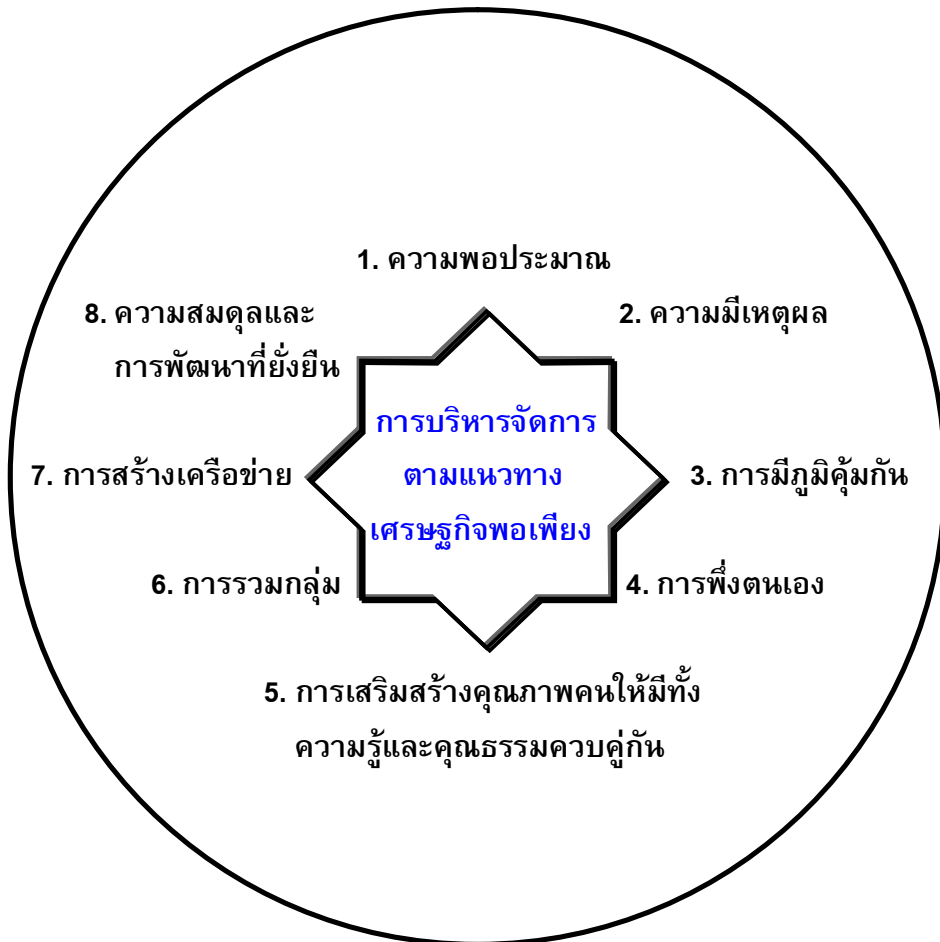
ภาพที่ 4 การสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบในทุกกระดับ

ประการที่แปด **ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน** หมายถึง การสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์ และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคมให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ดั้งเดิม

โปรดดูภาพที่ 5

ภาพที่ 5 หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน 8 ประการ

4. บทสรุป

การบริหารจัดการมีความหมายใกล้เคียงและอาจใช้แทนกันได้กับคำว่า การบริหาร และการจัดการ คำว่า การบริหารส่วนใหญ่ใช้ในภาครัฐหรือหน่วยงานภาครัฐ ขณะที่คำว่า การจัดการนิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจ สำหรับคำว่า การบริหารจัดการในที่นี้หมายถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของบุคลากรและหน่วยงานทุกภาค ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคที่ไม่สังกัดภาครัฐ และภาคประชาชน นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความสุขความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชนและประเทศชาติด้วย

ในส่วนของบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่บุคคล และ/หรือ หน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยเนื้อแท้แล้ว แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนำยกย่องเลื่อมใสศรัทธาท่านองเดียวกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องทางสายกลาง กล่าวคือ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนทุกระดับยึดถือในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงาน เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข แนวทางดังกล่าวนี้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน นอกจากนั้น ยังอาศัยหลักการพึ่งตนเอง การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย ตลอดจนความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้น อาจเทียบเคียงได้กับคำว่า เศรษฐกิจทางสายกลาง เศรษฐกิจของความพอดี เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจชาวพุทธ เศรษฐกิจพออยู่พอกิน และเศรษฐกิจอย่างมีสติ ความหมายดังกล่าวนี้ ตรงกันข้ามกับความหมายของ เศรษฐกิจแบบค้าขาย เศรษฐกิจที่เน้นความเจริญเติบโต และเศรษฐกิจยิ่งมั่งคั่งยิ่งดี

จุดเด่นของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ คือ หนึ่ง มีพื้นฐานมาจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมหรือชุมชนไทย สอง ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการปฏิบัติงานของประชาชนและชุมชนในทิศทางที่ควรจะเป็นเพื่อให้ประชาชนและชุมชนมีความสุขพ้นจากปัญหาและวิกฤตต่าง ๆ อย่างมั่นคงและยั่งยืน สาม เป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบมีขั้นตอนและไม่ได้เจาะจงเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรหรือเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงประชาชนและชุมชนทุกชุมชนทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และ สี่ นำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกชุมชนตลอดเวลา

ไม่น้อยกว่า 25 ปี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะเห็นการสร้างปรัชญา แนวคิด และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น พระองค์จึงทรงมีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชนชาวไทยเป็นครั้งแรกในปี 2517 ว่า “....เราอยู่อย่างพอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร....” และปรากฏคำว่า “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” อย่างชัดเจนในปี 2540 โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างกระแสความพอเพียง ซึ่งหมายถึง ความพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่โลภอย่างมาก พึ่งตนเอง และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่นนี้ สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา ได้แก่ ความซื่อตรง ไม่โลภ และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความพอเพียงนั้น มีรากความคิดมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะหลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทา หรือ ทางสายกลาง อย่างไม่เียงเอียง ในความพอเพียงนั้นมีเป้าหมายการผลิตและการบริโภคที่ต้องการทำให้ระบบดำเนินต่อเนื่องไปได้ในลักษณะที่ยั่งยืน ค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ประชาชนสามารถลดความทุกข์และเข้าถึงความสุขในแต่ละระดับขั้นได้ การบริโภคอย่างพอเพียงจึงเป็นการบริโภคพอประมาณ ไม่สร้างความโลภทางใจให้เพิ่มมากขึ้น พร้อมกับป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์ทรมานทางกาย

ขณะที่ทุนนิยม เสรีนิยม หรือบริโภคนิยม เน้นการขยายตลาด ขยายความเติบโตและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เน้นความสำเร็จจากการบริโภคอย่างฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ และหรูหรา เพิ่มทุนความโลภ กระตุ้นและเพิ่มความอยากในจิตใจ จึงเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจของโลกรวมทั้งประเทศไทย และเป็นเหตุให้โลกทั้งโลกไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้ แต่ได้เพิ่มความร่ำรวยให้แก่คนกลุ่มน้อย ในเวลาเดียวกัน คนส่วนใหญ่ได้หลงใหล มัวเมากับการบริโภค จนตกอยู่ในภาวะหนี้สินอย่างถาวรตัวไม่ออก ทุนนิยมจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้ พร้อมกันนั้น ทุนนิยมยังได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้หมดสิ้นไปเสื่อมสลาย ด้อยคุณภาพ หรือใช้อย่างไม่คุ้มค่าเป็นจำนวนมหาศาล ทั้งนี้ เพื่อนำทรัพยากรธรรมชาติมาสู่กระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม และเหลือกากพิษออกมาจากปลายทางของการผลิต ส่งผลให้ระบบนิเวศน์สูญเสียมวลสมดุล เกิดภัยธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งในปี 2539 ว่า ประชาชนยังมีความเดือดร้อนมาก และมีสิ่งที่จะต้องแก้ไขและดำเนินการพร้อมกันไปในทุกด้าน มีภัยที่มาจากธรรมชาติกระหน่ำ ภัยธรรมชาตินี้ เราก็คงสามารถที่จะบรรเทาได้หรือแก้ไขได้ เพียงแต่ว่าจะต้องใช้เวลาพอสมควร นอกจากนี้ ยังมีภัยที่มาจากจิตใจของคน ซึ่งก็แก้ไขได้เหมือนกัน แต่ว่ายากกว่าภัยธรรมชาติ ธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งนอกกายของคน แต่นิสัยใจคอของคนเป็นสิ่งที่อยู่ข้างใน แต่ละคนควรจะปราบตัวเอง อันนี้ เป็นข้อหนึ่งที่ยากในการบริหารจัดการให้มีความเรียบร้อย แต่ก็ไม่หมดหวัง พระองค์ทรงเมตตาชี้ทางสว่าง และให้กำลังใจเสมอมา แต่น่าเสียดาย รัฐบาลมิได้นำมาปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ในปี 2540 ระบบเศรษฐกิจของไทยเสียหายอย่างมหาดศาล ประเทศไทยต้องประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกชุมชน ผ่านมาถึงปีค่อนปี 2549 รัฐบาลที่มี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ยังคงเน้นการขยายตัวของเศรษฐกิจเป็นหลัก พร้อมกับนำการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในลักษณะของการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างด้านวัตถุกับด้านจิตใจ หรือเกิดความสมดุลระหว่างการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจกับด้านสังคม รวมทั้งการบริหารจัดการที่ยึดถือคนเป็นศูนย์กลางโดยใช้ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม ความมีเสถียรภาพ และความมีอิสระ เป็นต้น จนกระทั่งเกิดการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินขึ้นในวันที่ 19 กันยายน 2549 ได้เกิดกระแสและการประชาสัมพันธ์ที่นำการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เพื่อต่อต้านกับการที่ประชาชนและชุมชนไทยได้ติดอยู่กับระบบทุนนิยม เสรีนิยม และบริโภคนิยมสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน

แม้เศรษฐกิจพอเพียงสมควรได้รับการสนับสนุนอย่างยิ่ง แต่ในทางปฏิบัติมีบางส่วนที่นำหัวนวิตกพอสมควรหากเกิดกรณีดังต่อไปนี้ เป็นต้นว่า การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอาจถูกนำมาปฏิบัติเพียงเพื่อให้สวยหรู ดูดี พอเป็นพิธี ชั่วครู่ชั่วยามแล้วก็หายไป หรือใช้ด้วยปากโดยไม่ลงมือปฏิบัติจริง หรือมีผู้ยึดถือปฏิบัติเฉพาะผู้หมดไฟ หมดความกระตือรือร้น อายุมาก รวย และมีฐานะมั่นคงแล้ว หรือไม่อาจนำไปปรับใช้กับธุรกิจอุตสาหกรรมใหญ่ แต่จะใช้ได้เฉพาะธุรกิจและเกษตรกรรมเล็ก ๆ หรือไม่อาจนำไปปรับใช้กับคนร่ำรวยที่ต้องการความเจริญรุ่งเรือง แต่จะใช้ได้กับคนยากจนให้รู้จักพอและยอมรับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่เท่านั้น ที่เป็นเช่นนั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะรัฐบาลมิได้กำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติที่ประชาชนและทุกชุมชนควรยึดถือปฏิบัติ โดยเฉพาะรัฐบาลจะต้องทำเป็นตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจนและต่อเนื่องด้วย โดยไม่เป็นไปในทำนอง “มือถือสาก ปากถือศีล” เพื่อหลอกลวงสร้างภาพไปวัน ๆ รวมถึงตลอดทั้งการที่รัฐบาลขาดเสถียรภาพ ปรับเปลี่ยนบ่อย หรือล้มลุกคลุกคลานและบริหารประเทศอย่างขาดความต่อเนื่อง หากเป็นเช่นนั้น การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึงทำให้ยังคงห่างไกลที่จะบรรลุผลตามเป้าหมายที่แท้จริงได้ ดังนั้น จึงควรเป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ทุกชุมชน ถ้าใช้ศัพท์ใหม่ที่เหมาะราชการหรือนักวิชาการบางส่วนชอบสร้างขึ้นมาจากที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจยาก และเพิ่มความสับสน ก็อาจพูดว่า “ทุกภาคส่วน” และ “ประชาสังคม” ควรมี “พันธกิจ” และ “ยุทธศาสตร์” ดำเนินการ “สนธิกำลัง” และ “ขับเคลื่อน” อย่าง “บูรณาการ” เพื่อให้การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงบังเกิดผลอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะในภายหน้าจะเป็นอย่างไร การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องน่ายกย่องและควรจะได้นำมาปรับใช้ในทุกชุมชนเพราะจะมีส่วนช่วยป้องกันมิให้ประชาชนในชุมชนไทยถูกกลืนกินโดยกระแสโลกทุนนิยมที่แผ่ขยายและมีอิทธิพลไปทั่วโลก จะช่วย

สร้างและป้องกันจิตใจของประชาชนให้เข้มแข็งมั่นคงยั่งยืนและมีกำลังใจเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยึดถือทางสายกลางที่รู้จักพออย่างมีสติและใช้ปัญญาเพื่อให้รู้ด้วยตนเองว่าตรงไหนจุดไหนคือจุดพอเพียง **รวมตลอดไปถึงการนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการทำใจ ปรับใจปรับตัว ปล่อยวาง หรือไม่ยึดติด เพื่อให้พร้อมที่ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจหรือสภาพความเป็นอยู่ที่ ผิดหวัง ย่ำแย่กว่าเดิมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หรือเพื่อมิให้คิดแต่ในแง่ลบหรือท้อแท้ทอดยถ่ไป ในเวลาเดียวกัน การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงยังจะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนเตรียมใจเตรียมตัว มีการวางแผน หรือเฝ้หาข้อมูลข่าวสารและศึกษาหาความรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างรอบคอบและรู้เท่าทันเพื่อรองรับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต รวมตลอดถึงการกินอยู่ใช้ แต่เพียงพอดีตามกำลังความสามารถ ฟึ่งตนเอง ไม่ฟุ่มเฟือย ลดความโลภ ลดการเบียดเบียน ลดการติดยึดและแสวงหาเงินตรา ตำแหน่งหน้าที่ หรือยศถาบรรดาศักดิ์จนเกินความจำเป็น รวมทั้งส่งเสริมประชาชนให้มุ่งทำความดี ทำจิตใจให้สบายผ่องใส มองโลกในแง่ดี รู้จักทำใจ ปลอบใจ และให้กำลังใจตัวเองเพื่อให้พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ด้วย**

